

Latinalaisen Amerikan yrityskulttuuri ja toimintatavat

Elina Rainis

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Amk-opinnäytetyö

2021

Tradenomi

Tiivistelmä

Tekijä(t) Elina Rainis
Tutkinto Tradenomi
Raportin/Opinnäytetyön nimi Latinalaisen Amerikan yrityskulttuuri ja toimintatavat
Sivu- ja liitesivumäärä 32 + 2
<p>Latinalaisen Amerikan markkinat kiinnostavat yhä useampia liikemiehiä ja -naisia sekä yrityksiä maailmalla. Alueella on vahvat kauppasuhteet, tuottoisa maantieteellinen sijainti ja kasvavat keskiluokan markkinat. EU:n ja Mercosurin välinen uusi kauppasopimus ennustaa talouskasvua monille Latinalaisen Amerikan maille. Mercosur koostuu Brasiliasta, Argentiinasta, Uruguaysta ja Paraguaysta, ja siihen kuuluu myös Bolivia, Chile, Kolumbia, Ecuador ja Peru eräinä sen assosioituneista maista, mikä tekee siitä maailman neljänneksi suurimman kaupparyhmän.</p> <p>Tämä opinnäytetyö tutkii Latinalaista Amerikkaa ja sen kulttuuria liiketoiminnan näkökulmasta, millaiset kauppasuhteet Suomella on tälle maantieteelliselle alueelle ja millaista kieli- ja kulttuuriosaamista Latinalaisessa Amerikassa tarvitaan. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, mitä suomalaisten yritysten tai yksittäisten työntekijöiden tulee ottaa huomioon työskennellessään alueella. Opinnäytetyön haastatteluosuuden tavoitteena on selvittää tarkemmin suomalaisen yrityskulttuurin ja brasilialaisen yrityskulttuurin välisiä eroja.</p> <p>Tutkimus on toteutettu kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimusmenetelmällä ja aineisto on kerätty haastattelemalla 25–35-vuotiaita brasilialaisia sekä suomalaisia työntekijöitä. Haastateltavia oli yhteensä 14 ja haastattelut suoritettiin 8.3.-12.3.2021 välisenä aikana sekä suomeksi että portugaliksi.</p> <p>Tutkimustuloksista selviää, että Latinalaisen Amerikan kansainvälinen kaupankäynti on kasvussa ja alueen markkinat tarjoavat paljon mahdollisuuksia suomalaisille yrityksille. Tutkimustulokset auttavat myös ymmärtämään paremmin Latinalaisen Amerikan liiketoimintakulttuuria sekä alueen kohtaamia ajankohtaisia haasteita ja niiden syntyperää. Haastattelujen tuloksista selviää, että suomalaisten ja brasilialaisten yrityskulttuurin toimintatavoissa on eroavaisuuksia, mutta myös paljon samankaltaisuuksia. Sosiaalinen eriarvoisuus on kuitenkin huomattavasti näkyvämpää Brasilian yrityskulttuurissa.</p>
Asiasanat kulttuurierot, Latinalainen Amerikka, liiketoiminta, yrityskulttuuri

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Opinnäytetyön tausta	1
1.2	Opinnäytetyön tavoite, rajaus ja rakenne	2
2	Katsaus Latinalaiseen Amerikkaan.....	3
2.1	Historia, väestö ja maantiede	3
2.2	Latinalaisen Amerikan keskeiset haasteet.....	4
2.2.1	Taloudellinen eriarvoisuus.....	4
2.2.2	Ilmastokysymykset.....	5
2.2.3	COVID-19 pandemian vaikutukset	6
3	Latinalainen Amerikka liiketoimintaympäristönä	8
3.1	Kieli- ja kulttuuriosaaminen	9
3.2	EU:n ja Mercosurin kauppasopimus.....	10
3.3	Brasilian talous.....	11
3.4	Chilen talous	13
4	Yrityskulttuuri	15
4.1	Mitä on yrityskulttuuri?	15
4.2	Latinalaisen Amerikan yrityskulttuuri	16
4.2.1	Brasilialainen yrityskulttuuri	16
4.2.2	Chileläinen yrityskulttuuri.....	18
4.3	Suomalaisen ja latinalaisamerikkalaisen yrityskulttuurin väliset erot.....	19
5	Suomalaisen ja brasilialaisen liiketoimintakulttuurin vertailututkimus	21
5.1	Tutkimuksen toteutus	21
5.1.1	Tutkimusmenetelmä.....	21
5.1.2	Aineiston keruu ja analysointi	21
5.2	Keskeiset tutkimustulokset.....	22
5.2.1	Verkostoituminen ja suhteet	22
5.2.2	Aikakäsitys	23
5.2.3	Sosiaalinen status	24
6	Johtopäätökset.....	25
6.1	Yhteenveto.....	25
6.2	Suosituksat ja jatkotutkimus	26
6.3	Opinnäytetyön ja oman oppimisen arviointi	27
	Lähteet	29
	Liitteet.....	33
	Liite 1. Tutkimuksessa käytetyt kysymykset suomeksi.....	33
	Liite 2. Tutkimuksessa käytetyt kysymykset portugaliksi.....	33

1 Johdanto

Tämän laadullisen opinnäytetyön aiheena on Latinalaisen Amerikan yrityskulttuuri ja toimintatavat, jossa tarkastellaan Latinalaisen Amerikan keskeisiä haasteita, liiketoimintaympäristöä ja yrityskulttuuria. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, millaisia liiketoimintamahdollisuuksia suomalaisilla toimijoilla on Latinalaisessa Amerikassa, mitä tulee ottaa huomioon halutessaan työskennellä kyseisessä ympäristössä ja millaista kieli- ja kulttuuri-osaamista siellä tarvitaan.

Opinnäytetyön tietoperustassa tarkastellaan tarkemmin kahta Etelä-Amerikan maata, Brasiliaa ja Chileä, mutta tutkimuksellisessa osuudessa keskitytään vain Brasiliaan. Opinnäytetyö kertoo tarkemmin maiden yrityskulttuurista sekä Suomen välisistä kauppasuhteista Brasilian ja Chilen kanssa. Tutkimuksen haastatteluosuuden tarkoituksena on selvittää suomalaisten ja brasilialaisten välisiä eroja työskentelykulttuurissa ja toimintatavoissa. Opinnäytetyö on laadittu koronapandemian aikana, joka on osaltaan vaikuttanut tutkielman sisältöön. Pandemia on vaikuttanut muun muassa Latinalaisen Amerikan tämänhetkiin talousnäkyymiin, sosiaalisiin ongelmiin ja kaupankäyntiin.

1.1 Opinnäytetyön tausta

Kansainvälisyys ja uusille markkina-alueille asettuminen kiinnostaa yhä useampaa yritystä. Kansainvälistyminen voi mahdollistaa potentiaalisempia markkinoita, suuremman liikevaihdon, yrityksen näkyvyyttä ja edullisempia työkustannuksia. Latinalainen Amerikka on ollut suomalaisille yrityksille pitkään melko tuntematon ja kaukainen alue. Suomalais-ten yritysten kannattaisi avata silmänsä liiketoimintamahdollisuuksille, joita runsasväkilu-kuinen alue tarjoaa. Vapaakauppasopimus EU:n ja Mercosur-maiden välillä avaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia suomalaisille yrityksille Latinalaisessa Amerikassa. Samanai-kaisesti sopimus on herättänyt huolta vaikutuksista eriarvoisuuteen, maiden poliittiseen vakauteen ja kestävään kehitykseen, esimerkiksi metsäkadon ja ilmastonmuutoksen tor-junnassa. (Parviainen 2019; Rosario, Malinowska 2019; Öhman, L. & Viljanen, M. 2019.)

Koronapandemia koettelee Latinalaisen Amerikan maita tuhoisasti, mutta alue pysyy edel-leen kiinnostavana suomalaisille tuotteille ja ratkaisuille. Markkinat ovat suuria, mutta sinne pääseminen vaatii kärsivällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä. Kaupankäynti voi monesti olla melko hidasta ja aikataulut saattavat venyä. Luotettavan paikallisen kumppanin löytämi-nen ja hyvät liiketoimintasuhteet edistävät markkinoille pääsemistä. Kaupankäynnin onnis-

tuminen edellyttää suomalaisilta yrityksiltä hyvää tuntemusta alueen paikallisesta kulttuurista- ja toimintatavoista, asiakkaan tarpeista ja tietämystä alalla vallitsevasta kilpailutilanteesta. (Hatanpää 2020.)

Opinnäytetyön aiheen taustalla on suuri mielenkiinto Latinalaista Amerikkaa kohtaan ja tärkeimpänä kriteerinä aiheen valinnassa oli oma kiinnostus ja aiheen hyödyllisyys tulevaisuutta ajatellen. Johdon assistentti -ja kielten koulutusohjelma on kielipainotteinen tutkinto, joka lisäsi kiinnostustani lähteä tutkimaan syvemmin jonkun tietyn alueen kulttuuria. Opintoni pääkielinä ovat englanti, espanja ja portugali, joten opinnäytetyön aihe osoittautui senkin takia itselle ajankohtaiseksi sekä mielenkiintoiseksi. Lisäksi sukujuureni ovat sekä Suomesta että Chilestä, joten oma taustani vaikutti myös päätökseeni lähteä tutkimaan tarkemmin Latinalaisen Amerikan yrityskulttuuria ja toimintatapoja.

1.2 Opinnäytetyön tavoite, rajaus ja rakenne

Tässä opinnäytetyössä perehdytään Latinalaiseen Amerikkaan ja sen toimintakulttuuriin yritys- ja liike-elämän näkökulmasta. Tavoitteena on selvittää, mitä suomalaisten yritysten tai yksittäisten työntekijöiden tulee ottaa huomioon työskennellessään alueella. Lisäksi tavoitteena on selvittää tämänhetkiset kauppasuhteet Suomen ja Latinalaisen Amerikan välillä, sekä minkälaisia liikekulttuurillisia eroja alueilla on keskenään. Opinnäytetyön haastatteluosuuden tavoitteena on selvittää 25–35-vuotiaiden suomalaisten ja brasilialaisten työskentelykulttuurin eroja.

Latinalainen Amerikka on laaja alue, johon kuuluu kaikki Etelä-Amerikan ja Väli-Amerikan maat sekä Meksiko Pohjois-Amerikasta. Alueella on valtavasti eri maita ja kulttuureja, jonka takia olen rajannut tutkimusta niin, että se käsittelee suurimmaksi osaksi kahta Latinalaisen Amerikan maata. Valitsin kohteiksi Brasilian ja Chilen, koska kyseiset maat ovat Latinalaisen Amerikan merkittävimpiä tuonti- ja vientimaita Suomelle. (Ulkoministeriö 2019.)

Tämä laadullinen opinnäytetyö rakentuu niin, että ensin esittelen tutkimuksen taustaa ja tavoitteita. Tämän jälkeen keskityn itse tietoperustaan eli aiheeseen liittyvään teoriaan ja haastatteluja koskevaan osioon. Opinnäytetyön lopussa esittelen tutkimustulosten perusteella syntyneitä johtopäätöksiä sekä lähteet ja liitteet.

2 Katsaus Latinalaiseen Amerikkaan

Tässä luvussa käsitellään yleisvaltaisesti Latinalaista Amerikkaa, kuten sen historiaa, väestöä ja maantiedettä. Lopuksi perehdytään alueen keskeisiin ja ajankohtaisiin haasteisiin.

2.1 Historia, väestö ja maantiede

Latinalainen Amerikka käsitteenä esiintyi 1800-luvulla, ja otettiin yleiseen käyttöön vasta 1900-luvulla. Latinalainen Amerikka on maantieteellisesti, mutta myös kulttuurisesti tunnettu alue, joka ulottuu Yhdysvaltojen ja Meksikon rajalta Etelä-Amerikkaan Chilen kärkeen asti. Alue tunnetaan muun muassa maapallon suurimmasta makean veden lähteestä Amazon-joesta, maailman keuhkoiksi kutsutusta sademetsäalueesta, maailman pisimmästä vuorijonosta Andeista ja maailman kuivimmasta autiomaasta Atacamasta. Latinalaisessa Amerikassa asuu kymmenesosa maailman väestöstä ja sieltä löytyy yksi suurimmista kansantalouksista eli Brasilia. Latinalaisen Amerikan ruoka, musiikki, tanssi, luonto ja kehityskysymykset kiinnostavat lukuisia suomalaisia. Latinalaisamerikkalaiset tunnetaan maailmalla useimmiten heidän vieraanvaraisuudestaan ja suuresta rakkaudesta jalkapalloa kohtaan. (Kettunen & Vuola 2014, 9-17; Leskinen 2020.)

Sana ”latinalainen” viittaa latinan kieleen kehittyneisiin romaanisiin kieliin, joihin kuuluvat muun muassa espanja, portugali, ranska ja italia. Latinalaisen Amerikan katsotaan syntyneen eurooppalaisen ja alkuperäisamerikkalaisen kulttuurin yhteentörmäyksestä. Siitä seurasi muun muassa se, mitä kieliä alueella puhutaan vielä tänä päivänä. Valtaosa Latinalaisen Amerikan maista on espanjankielisiä, mutta portugalin kieli on väkiluvultaan puhutuin kieli, jota puhutaan ainoastaan Brasiliassa. Espanjan ja portugalin kielten lisäksi Latinalaisessa Amerikassa puhutaan murto-osan verran ranskaa, englantia, hollantia ja Amerikan alkuperäiskieliä. (Kettunen & Vuola 2014, 14-17.)

Kulttuuri, kieli ja uskonto pääsivät sekoittumaan 1492 alkaen, kun espanjalaiset ja portugalilaiset purjehtivat Latinalaiseen Amerikkaan ja alkoivat perustamaan siirtomaita. Myöhemmin Iso-Britannia, Alankomaat ja Ranska saivat pienen osansa pohjoisrannikosta. Karibianmeren saaret jaettiin monien Euroopan valtioiden kesken. Valloittajat alkoivat kukistamaan ja orjuuttamaan alkuperäiskansoja nopeaan tahtiin. Intiaanit olivat heikkoja orjatyöhön eivätkä kestäneet kulkutauteja, joten eurooppalaiset turvautuivat Afrikan orjiin. Latinalaiseen Amerikkaan kuljetettiin arviolta 12 miljoonaa afrikkalaista orjaa ja lukuisat heistä menehtyivät laivamatkalla epäinhimillisissä olosuhteissa. (Kettunen & Vuola 2014, 20, 87-100.)

Nykypäivänä Latinalainen Amerikka tunnetaan kulttuuririkkaana maanosana, jonka väestö on sekoittunut eurooppalaisista, afrikkalaisista ja Amerikan alkuperäiskansoista. Ruoka, musiikki ja uskonto ovat saaneet Euroopan lisäksi vaikutteita myös Afrikasta, etenkin niillä alueilla, joihin aikoinaan tuotiin orjia. Esimerkiksi Karibian maissa ja Brasiliassa syntyi orjakaupan seurauksena paljon afrikkalaisia kulttuurin piirteitä. (Kettunen & Vuola 2014, 95-100.)

2.2 Latinalaisen Amerikan keskeiset haasteet

Tässä luvussa käsitellään Latinalaisen Amerikan keskeisempiä haasteita yleisellä tasolla, menemättä syvemmin yksityiskohtiin. Ennen kuin suunnitellaan liiketoimintojen laajentamista tai muuttamista vieraaseen kulttuuriin ja ympäristöön, on tärkeää selvittää alueella vallitsevista mahdollisista haasteista.

Monet Latinalaisen Amerikan 2000-luvun haasteista ovat haasteita, joihin se on vastannut 200 vuotta sitten itsenäistyessään Espanjasta. Riippuvuus hauraista kauppasuhteista ja perustuotteista, väkivalta ja epätasa-arvo määrittivät alueen käytännössä 1800-luvulla. (Centeno & Lajous 2017.)

2.2.1 Taloudellinen eriarvoisuus

Latinalaisessa Amerikassa yhteiskunnat ovat hyvin erilaisia ja kohtaavat suuria haasteita demokratiassa, köyhyydessä ja eriarvoisuudessa. Useissa Latinalaisen Amerikan maissa on maailman suurimmat tulo- ja varallisuuserot. Erot varallisuuden jakautumisessa ovat aiheuttaneet syviä sosiaalisia ongelmia. Liian suuret tuloerot ihmisten välillä johtavat väkivaltaisiin tekoihin, korruption ja rikollisuuteen. Väkivalta kaupungeissa linkittyy yleensä järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja huumekauppaan. Maailman viidestäkymmenestä väkivaltaisimmasta sota-alueiden ulkopuolella sijaitsevasta kaupungista 43 sijaitsee Latinalaisessa Amerikassa. Kaupunkien köyhimpien alueiden asukkaat elävät jatkuvassa väkivallan pelossa, kun taas parempituloiset pystyvät suojautumaan aidattuihin ja vartioituihin taloihinsa. Rikas eliitti asuu alueella, jossa heillä toimivat omat vesi-, jätehuolto-, terveydenhoito- sekä turvallisuus- ja koulutuspalvelunsa. (Kettunen & Vuola 2014, 195-199; Wendt 2017.)

Hallituksen vastaisia mielenosoituksia nähtiin paljon vuonna 2019 eri Latinalaisen Amerikan maissa ja suurimmat protestiaallot olivat Chilessä, Perussa ja Ecuadorissa. Syynä pitkään kestäneet epätasa-arvon rakenteet ja miten niihin ei olla löydetty ratkaisua. Lisäksi demokratiat ovat suhteellisen nuoria, sillä useissa maissa oli 70- ja 80-luvulla diktatuureja.

Vaikka viime vuosina on ollut poikkeuksellisen rauhatonta, on hallituksen vastaisiin mielenosoituksiin myös vahva perinne Latinalaisessa Amerikassa. (Fabritius & Virtanen 2020.)

2.2.2 Ilmastokysymykset

Latinalainen Amerikka on maailman eriarvoisin maanosa, ja ympäristö ja ilmastokysymykset liittyvät vahvasti ihmisoikeus- ja tasa-arvokysymyksiin. Rikkailla maanomistajilla on paljon valtaa, alkuperäiskansojen maa- ja luonnonvaroihin liittyvät huolet aiheuttavat konflikteja alueella. Esimerkiksi pienituloisen maaseutuväestö kärsii kaivosteollisuuden aiheuttamista päästöistä ja maanviljelystä koituvista terveyshaitoista. Sosiaalinen ja ekologinen kestävyys on pitkälti kansalaisyhteiskunnan harteilla heikosti toimivan valtiotahon ja poliittisen epävakauden takia. Latinalaisen Amerikan ympäristöongelmat johtuvat pitkälti resurssien epätasaisesta jakautumisesta. Esimerkiksi Brasiliassa noin yksi prosentti väestöstä omistaa melkein 50 prosenttia viljelymaata. (Kettunen & Vuola 2014, 194; Virtanen 2019; Kuusiola 2019.)

Suhtautuminen ilmastokysymyksiin Latinalaisessa Amerikassa vaihtelee merkittävästi maasta ja hallituksesta riippuen. Esimerkiksi Brasiliassa pidettiin ennen ilmastopolitiikan suunnannäyttäjänä ja yhtenä vahvimpina tukijoina Pariisin ilmastopöytäkirjassa. Muun muassa tähän vaikutti maan harvinaisen vihreä energiasektori ja maa onnistui vähentämään metsäkatoa 80 prosentilla vuosien 2005-2012 välillä. (Virtanen 2019.)

Brasilian ilmastopolitiikka on ollut maailmalla uutisoinnin kohteena viimeaikaisten Amazonin metsäpalojen vuoksi. Maailmalla ollaan huolestuneita radikaalista ilmastopolitiikan suunnanmuutoksesta, sillä vuonna 2018 valitun presidentin Jair Bolsonaron aikana metsäkato on ollut suurin kymmeneen vuoteen. Uuden presidentin aikana maa on leikannut 95 prosenttia ympäristöministeriön budjetista ja siirtänyt alkuperäiskansojen päätösvallan omista maa- ja luonnonvaroihinsa. Maan ulkoministeri kieltää ilmastomuutoksen ja presidentti on vastustanut kansainvälistä yhteistyötä Amazonin suojelemiseksi. Syinä tämänkaltaiselle toiminnalle saattaa olla se, että yhteiskunnan resurssit koetaan rajallisiksi ja katsotaan ilmastopolitiikan seisovan talouskasvun tiellä. Esimerkiksi Argentiinan talouskriisin keskellä pidettävissä vaalikeskusteluissa ei otettu esille ilmasto- ja ympäristökysymyksiä. (Virtanen 2019.)

Länsimaat ovat omalla ulkopoliittisella ohjallaan ohjanneet kansainvälisiä rahoituslaitoksia, ulkoistaneet suuren osan päästöistään ja kulutushyödykkeiden tuottamisen ihmisoikeusongelmat Latinalaiseen Amerikkaan. Näin ollen etelän maat ovat joutuneet omaksumaan oman

kehitysmallinsa. Kansainväliset sopimukset ja instituutiot ovat olleet Länsimaiden kehityspoliitikan etujen mukaisia, joka osittain selittää tämänhetkiset konfliktit Latinalaisessa Amerikassa. Kestävän kehityksen saavuttamiseen tarvitaan ympäristötekojen lisäksi poliittisia päätöksiä yhteiskunnan eriarvoistumiskiirteen pysäyttämiseksi. (Virtanen 2019; Kuusiola 2019.)

2.2.3 COVID-19 pandemian vaikutukset

Latinalaisen Amerikan maat ovat tällä hetkellä hyvin erilaisissa tilanteissa ja toipumassa eri tavoin koronapandemiasta. Latinalaisessa Amerikassa oli monimutkainen tilanne jo ennen COVID-19: saapumista. Talouskasvu oli hidasta eri maissa jo ainakin viiden vuoden ajan, johon vaikutti alhainen ulkoinen kysyntä ja hauraat kansainväliset markkinat. Alueen taloudellinen tilanne oli kääntymässä paremmaksi, mutta pandemian paheneminen vei alueelta elpymisen, joka tapahtui eri nopeuksilla eri maissa. Pandemian arvioidaan supistaneen maanosan talouksia keskimäärin 8 prosenttia vuonna 2020. Latinalainen Amerikka on vasta aloittanut hitaan toipumisprosessin vuonna 2020 tapahtuneen pudotuksen jälkeen. Kansainvälinen valuuttarahastojen IFM arvioi 4,1 prosentin talouskasvua vuodelle 2021, mutta toipuminen on huomattavasti hitaampaa kuin muualla maailmalla. (El Confidencial 2021; Werner, Ivanova & Komatsuzaki 2021.)

Taulukko 1. Latinalaisen Amerikan taloudelliset näkymät 2019-2022 (Werner, Ivanova & Komatsuzaki 2021)

Uneven growth

Recovery expected for 2021, but risks remain.

(real GDP growth; percent)

	2019	Est. 2020	Projections	
			2021	2022
Latin America and the Caribbean	0.2	-7.4	4.1	2.9
South America ¹	-0.1	-7.1	4.1	2.9
C. America, Panama, D. Republic	3.2	-6.0	3.5	4.1
Caribbean				
Tourism dependent ²	0.2	-9.8	2.4	4.4
Commodity exporters ³	0.2	-0.2	4.0	11.4
Argentina	-2.1	-10.4	4.5	2.7
Brazil	1.4	-4.5	3.6	2.6
Chile	1.1	-6.3	5.8	3.5
Colombia	3.3	-7.9	4.6	3.7
Mexico	-0.1	-8.5	4.3	2.5
Peru	2.2	-12.0	9.0	5.2

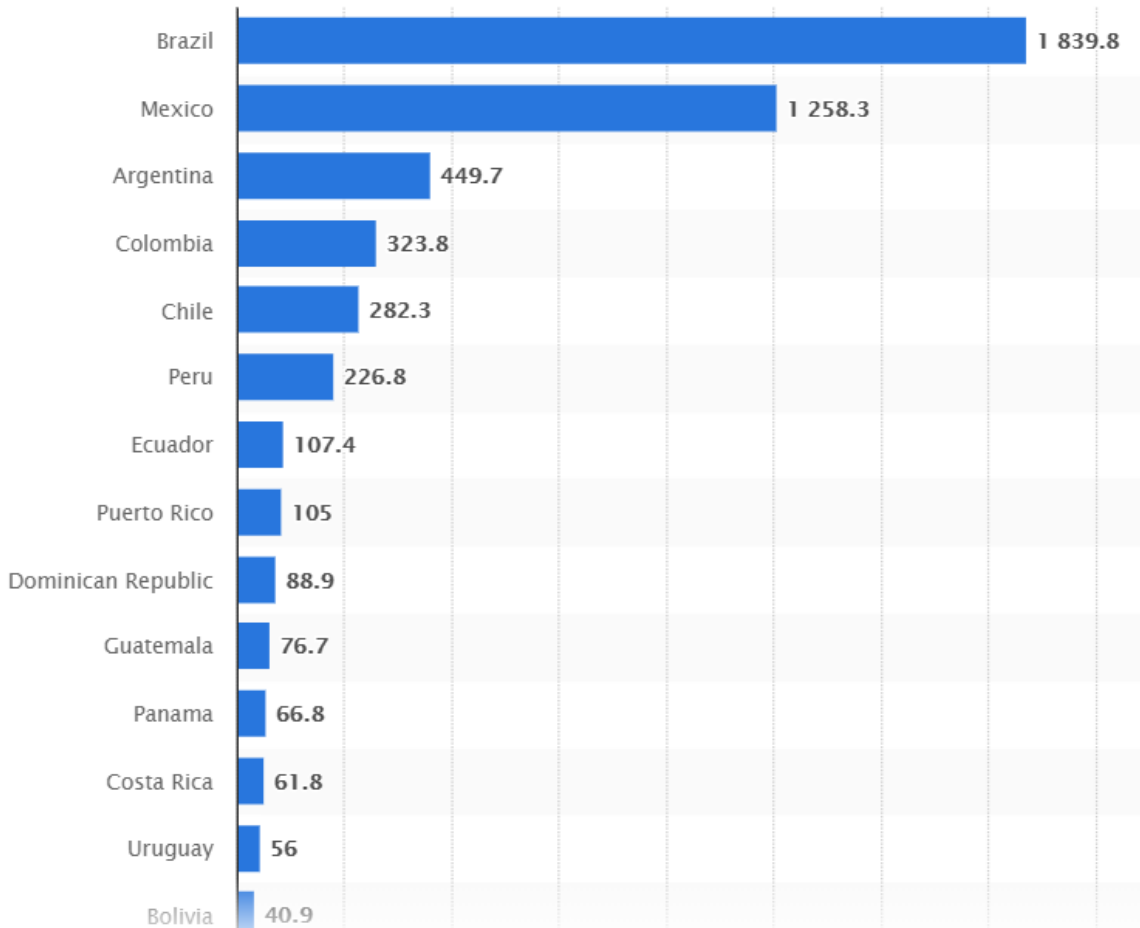
Tällä hetkellä koronapandemia näyttää synkimmiltä Latinalaisessa Amerikassa, sillä työpaikkoja on kadonnut yli 34 miljoonaa ja köyhyys kasvaa entisestään. Syyinä työpaikkojen katoamiselle on muun muassa harmaassa taloudessa työskentelevien suuri määrä eli kadulla työskentelevien, kuten hedelmäkauppiat, kengänkiillottajat ja kotiapulaiset. Nämä ovat sellaisia työpaikkoja, joita ei ole mahdollista tehdä etänä. Koronaan kuolleiden määrä on lähes tuplasti sen verran mitä Aasiassa ja Afrikassa on yhteensä kuollut virukseen. Poliittiset päättäjät ovat reagoineet talouden elvyttämiseen erilaisilla tukipaketeilla ja avustuksilla. Esimerkiksi viime vuonna Brasiliassa tuettiin miljoonia köyhiä hätäavustuksin ja köyhyys saatiin ennätysellisen alas. Latinalaiseen Amerikkaan vaikuttaa myönteisesti Yhdysvalloissa hyväksytty suuri elvytyspaketti, joka näkyy maatalouden ja teollisuustuotteiden viennin piristymisenä, koska ihmiset pohjoisessa kuluttavat enemmän. Chilen talous näyttäisi toipuvan tällä hetkellä muita maita nopeammin, joka näkyy muun muassa lisääntyneessä investointien määrässä. (Yle Areena 2021.)

Suomalais-Latinalaisamerikkalaisen kauppayhdistyksen vuosikokous pidettiin 16. kesäkuuta 2020, jonka jälkeen Suomen Brasilian ja Suomen Meksikon suurlähettiläät, sekä Business Finland pitivät ajankohtaiskatsauksen. Ajankohtaiskatsauksessa käsiteltiin, miten koronapandemia on koetellut Latinalaisen Amerikan maita, mutta samalla vauhdittanut digitalisaatiota etenkin terveyssektorilla. Brasilian uskotaan toipuvan melko nopeasti koronapandemian aiheuttamasta kriisistä, sillä viennin rakenne, vahvat instituutiot ja maan suuri koko mahdollistaa parempaa selviytymiskykyä muihin alueella oleviin maihin verrattuna. Suomalaisten yritysten olisikin kannattavaa tutkia Brasilian markkinoita, sillä maassa on meneillään laajoja kunnianhimoisia rakenteellisia uudistuksia. Verotusta ja hallintoa kehitetään, sekä byrokratiaa pyritään vähentämään. Lisäksi yritysten toimintaympäristöä pyritään parantamaan yksityistämishelmalla. (Hatanpää 2020.)

3 Latinalainen Amerikka liiketoimintaympäristönä

Tässä luvussa käsitellään Latinalaisen Amerikan liiketoimintaympäristöä, siellä tarvittavaa kieli- ja kulttuuriosaamista, EU:n ja Mercosurin uutta kauppasopimusta sekä Brasilian ja Chilen taloutta. Monet ulkomaiset yritykset ja sijoittajat hyödyntävät mahdollisuuksia päästä valtavaan väestöön ja tuoda erilaisia innovaatioita alueelle. Koronapandemiasta huolimatta talouskasvun ja markkina vetovoiman odotetaan kasvavan, joka houkuttelee bisnesmiehiä ja naisia Latinalaiseen Amerikkaan. Suurten markkinoiden lisäksi, maat ovat yritysystävällisiä eurooppalaisille ja vapaakauppasopimukset avaavat uusia liiketoimintamahdollisuuksia suomalaisille yrityksille.

Alueen liiketoimintaympäristö vastaa pitkälti länsimaisia arvoja ja tapoja. Brasilia ja Meksiko ovat Latinalaisen Amerikan suurimpia talousmaita, esimerkiksi Brasilian talouden pysähtyneisyys vaikuttaa myös muihin maihin. Chilen talous on taas ollut kaikista vakain. Latinalaisen Amerikan tärkeimmät talousmaat ovat Brasilia, Argentiina, Kolumbia, Meksiko ja Chile. (Statista 2021.)

Kuvio 1. Bruttokansantuote (BKT) maittain Latinalaisessa Amerikassa vuonna 2019 miljardeina Yhdysvaltain dollareina. (Statista 2021)

INCAE Business School julkaisi vuonna 2006 ARLA (*Academia Revista Latinoamericana de Administración*) julkaiseman maailmantutkimuksen, joka kertoo Latinalaisen Amerikan maiden kulttuuri- ja organisaatio johtajuudesta. Tutkimuksen dataa saatiin yhteensä 64 eri maasta ja 10 Latinalaisen Amerikan maasta. Kvantitatiiviseen tutkimukseen osallistui yhteensä noin 16 000 johtajaa ympäri maailmaa, joista 1400 on latinalaisamerikkalaisia. (Delgadillo 2006, 1-2.)

Latinalaisamerikkalaisten johtajien tärkeimpiä kulttuuriarvoja:

1. Toivoisivat elitismien yhteiskunnassa vähenevän huomattavasti.
2. Perhekollektivismi ja ryhmäuskollisuusarvot ovat maailman korkeimpia, josta haluavat pitää kiinni.
3. Haluavat suosia sukupuolten tasa-arvoa.
4. Haluaisivat enemmän tulevaisuuteen keskittyvää kulttuuria yhteiskuntaan.
5. Latinalaisamerikkalaiset haluavat ylläpitää ”pehmeiden” ihmissuhteiden kulttuuria.

(Delgadillo 2006, 1-2.)

Artikkelissa käy ilmi, että latinalaisamerikkalaiset suosivat johtajia, jotka keskittyvät korkean suorituskyvyn tuloksiin, ryhmä yhteistyökyvykkyyteen, pätevään hallintointiin ja halukkuuteen antamaan kaikkensa organisaatiolle. Latinalaisamerikkalaisten johtajuuden kriteereihin kuuluu kyky inspiroida muita, selkeä visio tulevaisuudesta sekä päättäväisyys, diplomaattisuus ja vaatimattomuus. (Delgadillo 2006, 1-2.)

3.1 Kieli- ja kulttuuriosaaminen

Latinalaisessa Amerikassa on suositeltavaa osata paikallisen maan kieltä, sillä enemmistö väestöstä ei puhu englantia. Pidemmällä oleskelulla saattaakin kielitaito kehittyä nopeasti, sillä latinalaisamerikkalaiset ovat yleisesti ottaen hyvin vieraanvaraisia, puheliaita ja uteliaita. Kielimuuri saattaa osoittautua esteeksi ulkomaisille yrityksille, jotka haluavat laajentaa markkinoita Latinalaiseen Amerikkaan. Latinalaisamerikkalaisten englannin kielitaidon puute vaikeuttaa ulkomaisten organisaatioiden integroitumista alueelle ja joistakin Latinalaisen Amerikan maista on vaikeaa löytää kaksikielisiä ammattitaitoisia työntekijöitä. Paikallisen kielen hallitseminen on siis välttämätöntä ja kielen omaava osoittaa samalla omistautumista maahan integroitumiselle. Viimeisen kahden vuosikymmenen aikana Latinalaisen Amerikan maat ovat keskittyneet englanninkielitaidon kehittämiseen, sillä Latinalaisen Amerikan liike-elämä vaatii yhä enemmän kielitaitoisia. Monet maat ovat toteuttaneet koulutus uudistuksia, jonka myötä englantia opetetaan paremmin ja laajemmin. (EF EPI 2021; Ulkoministeriö 2019.)

Amerikka oli alue, jossa puhuttiin tuhansia alkuperäiskieliä. Espanjalaisten sekä portugali- laisten valloittajien ja siirtolaisten mukana alueelle levisi iberoromaaniset kielet. Nykyisin espanja ja portugali ovat maailman puhutuimpia kieliä. Meksiko on espanjan puhujamäärältään suurin maa ja portugalin puhujista suurin osa on brasilialaisia. Alkuperäiskielet, eurooppalaisperäiset kielet sekä Afrikasta tuotujen orjien kielet ovat vaikuttaneet Amerikan espanjan murteisiin, jonka takia Amerikassa puhuttu espanja eroaa hieman Euroopassa puhutusta espanjasta. Erot eivät ole niin suuria, kuin esimerkiksi Brasilian portugalin ja Euroopan portugalin välillä. Eroista huolimatta espanjan puhujat ympäri maailmaa ymmärtävät hyvin toisiaan. Suurten siirtolaisryhmien saapuminen 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa vaikutti myös suuresti kielten murteisiin. Esimerkiksi italialaisten siirtolaisten saapuminen alueelle vaikutti huomattavasti Argentiinan, Uruguayn ja Etelä-Brasilian Rio Grande do Sulin kieli ja kulttuuriin. Nykyisin espanjaa puhutaan pääkielenä 20 Latinalaisen Amerikan maassa ja ranskaa, englantia, hollantia sekä useita kreolikieliä puhutaan Karibian saarilla. (Kettunen & Vuola 2014, 143-156.)

Brasiliaan mentäessä on hyvä muistaa, että maassa puhutaan portugalia, vaikka valtaosassa muualla Latinalaista Amerikkaa puhutaan espanjaa. Lisäksi on hyvä tietää, että Brasilian portugali eroaa jonkin verran Portugalin portugalista. Voidaan puhua siis Brasilian portugalista ja Euroopan portugalista. Brasilian portugali eroaa Euroopan portugalista, koska Brasiliassa kieli on sekoittunut myös alkuperäiskansojen ja afrikkalaisten kielistä. Espanjan ja portugalin kielen leksikologia eli sanasto-oppi on 89% samankaltaista, joten brasilialaiset ja espanjaa puhuvat latinalaisamerikkalaiset ymmärtävät monesti toisiaan. Brasilian ja sitä ympäröivien maiden välillä onkin kehittynyt portugalin ja espanjan kielten sekoitus "portuñol" tai "portunhol". Tämänkaltaisia ilmiöitä on myös espanjan ja englannin kielimuodoista syntynyt "spanglish", jota esiintyy paljon Yhdysvaltojen eteläosissa. (Kettunen & Vuola 2014, 157; Lekka 2017.)

3.2 EU:n ja Mercosurin kauppasopimus

EU:lla ja Latinalaisella Amerikalla on vahvat historialliset ja kulttuuriset yhteydet. Parikymmentä vuotta kestäneiden neuvotteluiden jälkeen EU ja Mercosur solmivat kauppasopimuksen kesäkuussa 2019, jonka sopimuksen piiriin kuuluu n. 780 miljoonaa ihmistä. Mercosur muodostuu Brasiliasta, Argentiinasta, Paraguayasta ja Uruguaysta. EU:n ja Mercosurin sopimus voi vahvistaa entisestään molempien mantereiden välisiä taloudellisia, kaupallisia ja poliittisia suhteita, koska se ei ole vain vapaakauppasopimus, vaan laaja assosiaatiosopimus, jolla on keskeinen geostrateginen ja geopoliittinen ulottuvuus. Uudella kauppasopimuksella vahvistetaan strateginen poliittinen kumppanuus ja voidaan luoda

merkittäviä kestävän kasvun mahdollisuuksia molemmille osapuolille, ottaen huomioon ympäristövaikutukset. (Euroopan parlamentti 2021.)

Kauppasopimus poistaa suurimman osan tulleista EU:n vientituotteille Mercosur alueelle. Esimerkiksi lukuisista maataloustuotteista, autoista, koneista, kemikaaleista, lääkkeistä ja vaatteista poistetaan tullit. Euroopan komission puheenjohtajan Jean-Claude Juncker toteasi sopimuksen olevan historiallinen saavutus, sillä se mahdollistaa yli 4 miljardia euroa vuotuisia säästöjä tullimaksuissa, joka on positiivista yrityksille, työntekijöille ja taloudelle Atlantin molemmin puolin. Tämä tekee kauppasopimuksesta suurimman, jonka EU on koskaan tehnyt. Sopimuksella on myös ennustettu olevan myönteisiä vaikutuksia ympäristön ja kuluttajien kannalta, sillä kauppasopimus vaatii molempia sopimuspuolia sitoutumaan Pariisin ilmastopöytäkirjaan. Toisaalta tämä herättää myös ristiriitaisia tunteita, sillä sopimus saattaa mahdollistaa muun muassa edullisempaa lihansyöntiä sekä lisääntyvää yksityisautoilua maailmalla. (Parviainen 2019; Rosario, Malinowska 2019.)

Suomelle kauppasopimus ei vielä toistaiseksi merkitse kovinkaan paljon, koska Suomen viennit alueelle ovat melko vähäisiä. Suomelle merkittävin vientikohdema Mercosur-alueesta on Brasilia, jonne tavaravienti oli vuonna 2018 noin 300 miljoonaa, joka on 0,5 prosenttia viennistä. Suomen tilanne voi kuitenkin muuttua ja myöhemmin voi avautua paljon erilaisia mahdollisuuksia Latinalaisessa Amerikassa, erityisesti teollisuustuotteille ja teknologiateollisuudelle. Lisäksi Suomen kiinnostavia vientisektoreita ovat opetus- ja koulutussektori, puolustus- ja kyberturvasektori, metsä-, kaivos-, energia-, paperi- ja meriteollisuus sekä terveydenhuolto. (Parviainen 2019; Rosario, Malinowska 2019.)

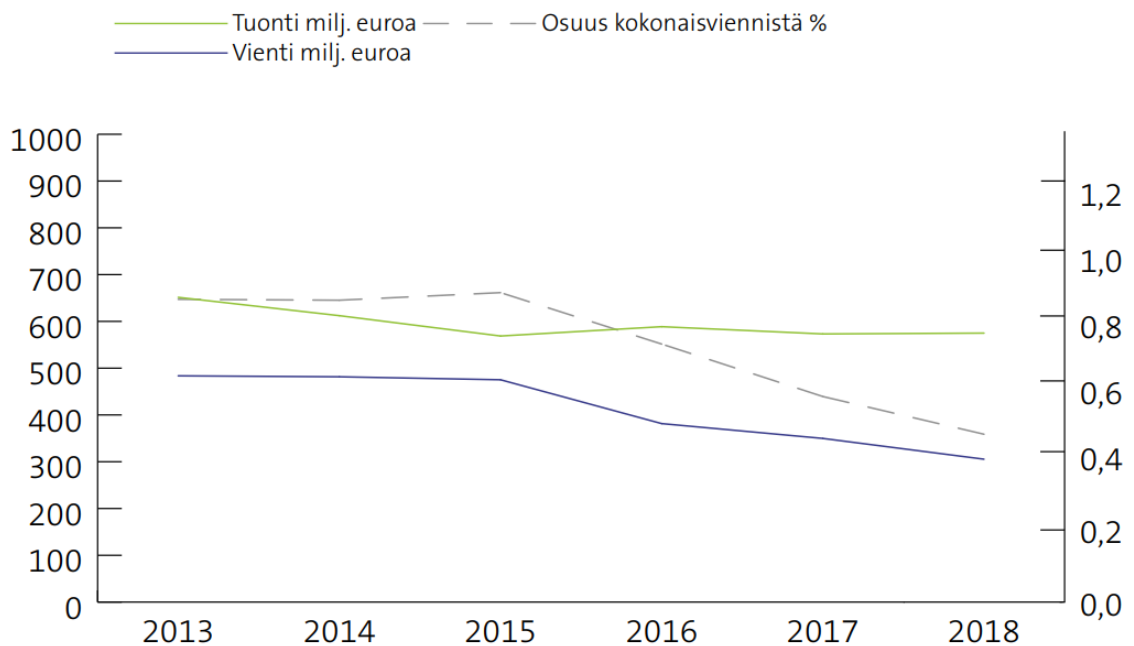
Meksiko on myös kiinnostava markkina-alue, sillä vapaakauppasopimuksien myötä sen odotetaan nousevan kymmenen maailman suurimman talouden joukkoon vuoteen 2030 mennessä. Tähän asti Meksiko on ollut riippuvainen USA:n markkinoista, jonne noin 80 prosenttia viennistä on suuntautunut. Koronapandemia hidastaa tavoitteeseen pääsemistä ja turismissektorin arvioidaan toipuvan vasta vuonna 2023, vaikka Meksiko oli pandemian aikana kolmanneksi eniten turisteja vastaanottanut maa. (Hatanpää 2021.)

3.3 Brasilian talous

Brasilia on maailman yhdeksänneksi suurin talous ja Latinalaisen Amerikan suurin pinta-alaltaan, asukasluvultaan ja taloudeltaan, näin ollen myös merkittävin kauppakumppani Suomelle. Brasilian tavaravienti Suomeen koostuu pääasiassa raaka-aineista ja elintarvikkeista. Suomen tavaravienti Brasiliaan keskittyy eri toimialojen koneisiin ja laitteisiin, mittareihin, paperiin, pahviin ja lannoitteeseen. São Paulo on väkiluvultaan Brasilian suurin

kaupunki ja merkittävin taloudellisesti, lisäksi se on myös yksi maailman johtavimmista yrityskeskuksista. Brasiliassa on runsaasti mahdollisuuksia käydä kauppaa Internetin ja matkapuhelinten parissa, käyttäjien viime vuosien nousun myötä. Maassa on luvattut investoinnit infrastruktuuriin ja tekniikkaan. Brasiliassa on erittäin tärkeää, että kansainväliset kumppanit ovat hyvin tietoisia Brasilian poliittisesta ja sosiaalisesta ympäristöstä, mukaan lukien mahdollisesta korruptiosta ja byrokratiasta. (Ulkoministeriö 2019; Veem 2017.)

Suomen ja Brasilian välinen kauppa 2013-2018

Lähde: Tullihallitus

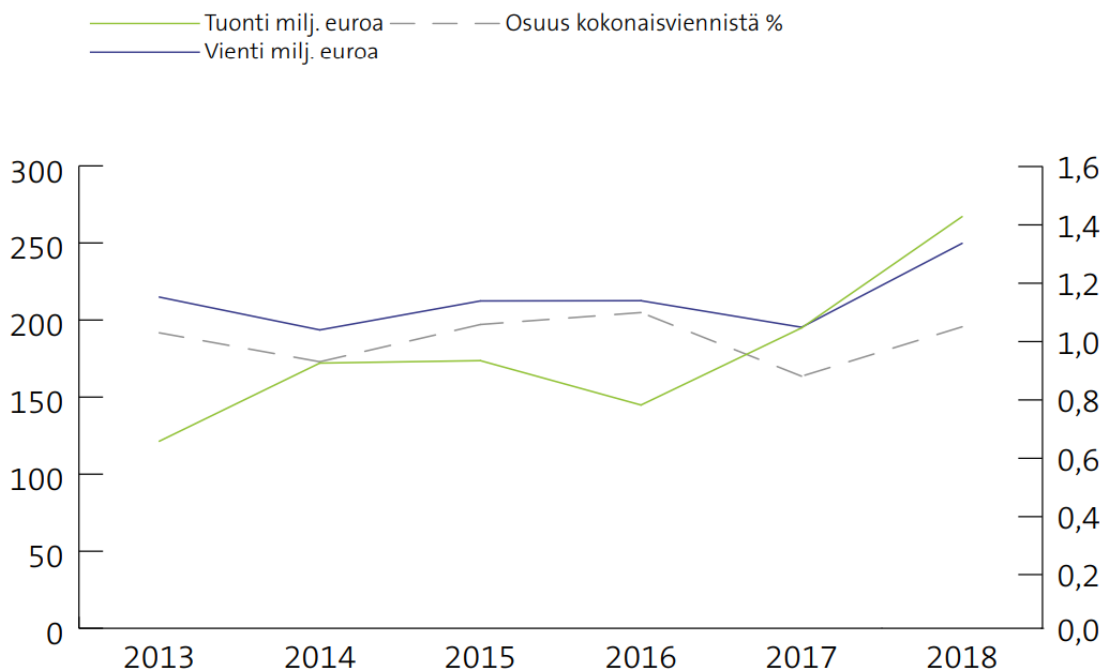
Kuvio 2. Suomen ja Brasilian välinen kauppa 2013-2018. (Ulkoministeriö 2019)

Vuonna 2021 IMF odottaa Brasilian talouden kasvavan 3,6 prosenttia. Brasilia on monimutkainen maa, vaikka sen maantieteellinen ja taloudellinen koko on kiinnostava yrityksille, sen sosiaalinen ja taloudellinen kehitys on ollut epävakaata. Valencian kansainvälisen taloustieteen instituutin professori Vicente Pallardón mukaan Brasilian talouden elpyminen vuoden 2008 kriisin jälkeen on ollut erittäin suuri pettymys, olympialaisten ja maailmancupin isännöinnistä huolimatta. Siitä lähtien maa on kärsinyt makrotalouden vakauden puutteesta, kuten korkeat korot ja inflaatio. Toinen Brasilian suurimmista ongelmista on, että sen julkinen velka nousee 100 prosenttiin suhteessa BKT: hen. Brasilia on 124. sijalla Maailmanpankin Doing Business -raportissa, jossa analysoidaan liiketoiminnan helppoutta kaikissa maissa. Tämä on selvästi muiden Latinalaisen Amerikan talouksien, kuten Meksikon (60), Kolumbian (67) tai Costa Rican (74) takana. (El Confidencial 2021.)

3.4 Chilen talous

Chile on suhteellisen pienestä väkiluvustaan huolimatta Suomen kolmanneksi suurin kauppakumppani Latinalaisessa Amerikassa. Chile on ollut Latinalaisen Amerikan vakkaimpia ja vauraimpia maita, niin taloudellisesti kuin poliittisesti. Chile onkin ollut valittuna Latinalaisen Amerikan parhaana maariskiluokituksessa. Maa on ollut myös Latinalaisen Amerikan houkuttelevimpia investointikohteita sen kaivos-, energia-, infrastruktuuri- ja elintarvikesektoreiden osalta. Suomen vienti Chileen koostuu pääosin koneista, laitteista, kuljetusvälineistä, kemiallisista aineista ja kalustosta erityisesti kaivos- ja metsäteollisuuden tarpeisiin. Chilen vienti Suomeen sen sijaan koostuu pääosin raaka- ja polttoaineista, kemiallisista aineista, kuparista sekä maataloustuotteista ja viineistä. (Ulkoministeriö 2019.)

Suomen ja Chilen välinen kauppa 2013-2018

Lähde: Tullihallitus

Kuva 3. Suomen ja Chilen välinen kauppa 2013-2018. (Ulkoministeriö 2019)

Vuosi 2019 oli muutoksen aika, kun pääkaupungissa Santiagossa alkoivat suuret mielenosoitukset Chilen sosiaalista, poliittista ja taloudellista epätasa-arvoa vastaan. Chilen hallitus julisti hätätilan 19. lokakuuta 2019 suureen osaan maata ja määräsi Santiagoon yöllisen ulkonaliikkumiskiellon. Chilen tuloterot ovat maailman suurimpia ja pitkään jatkuneen talouskasvun tuotot eivät ole jaettu tasaisesti kansalaisten kesken. Elinkustannukset ovat kallistuneet vuosi vuodelta ja Chilen koulutus ja terveydenhuolto toimii hyvin epätasaisesti. Muun muassa näistä syistä Chilessä on ollut pitkään jatkuneita levottomuuksia.

Chile on ollut suhteellisen rauhallinen ja vauras muihin Latinalaisen Amerikan maihin verrattuna, joten tämän kaltaisia mellakoita ei ole nähty diktaattori Augusto Pinochetin valtakauden jälkeen. (Yle 2019.)

Chilellä on mennyt paremmin kuin muilla Latinalaisen Amerikan mailla pandemian aiheuttamassa terveys- ja talouskriisissä. Capital Economics ennustaa, että maan talous ylittää naapurinsa tulevina vuosina poliittisista levottomuuksista huolimatta. Keskuspankin mukaan Chilen talous supistui 5,7–6,2 prosenttia vuoden 2020 aikana, mutta viittaa 5,5–6,5 prosentin kasvuun vuonna 2021. Chile on 59. sijalla Doing Business Maailmanpankin raportissa, jossa analysoidaan liiketoiminnan helppoutta kaikissa maissa, mikä sijoittaa sen Meksikon (60) edelle ja Latinalaisen Amerikan parhaaksi maaksi liiketoiminnan harjoittamisessa. (El Confidencial 2021.)

4 Yrityskulttuuri

Tässä luvussa käsitellään yrityskulttuuri termin syvempää ymmärtämistä sekä suomalaisten ja latinalaisamerikkalaisten välisiä yrityskulttuurillisia eroja. Luvuissa syvennyttään brasilialaisen sekä chileläisen liiketoimintakulttuurin ominaispiirteisiin ja näiden pohjalta verrataan suomalaista yrityskulttuuria latinalaiseen yrityskulttuuriin.

Kulttuuri tulee latinankielisestä sanasta ”cultura”, joka tarkoittaa maaperän hoivaamista. Yrityskontekstissa voidaan siis ajatella, että kulttuurin avulla luodaan yrityksen toiminnalle perusta, jota se tarvitsee menestyäkseen. Yrityskulttuurigurun Edgar Scheinin mukaan kulttuuri muodostuu yhdessä opituista tavoista, joilla pyritään pitämään ryhmä yhtenäisenä ja sopeutumaan ympäristön haasteisiin. Scheinin mukaan kulttuuri vaikuttaa yrityksen menestykseen, sen tavalla toimia, kommunikoida, palvella ja olla olemassa. (Luukka 2019: 17; Piha 2017: 135.)

4.1 Mitä on yrityskulttuuri?

Matkustaessamme muihin maihin havaitsemme usein eroja ihmisten asumisessa ja työkentelyssä. Yrityskulttuuri käsite on merkittävä silloin, kun halutaan esimerkiksi ymmärtää vieraan maan työyhteisössä tapahtuvia toimintatapoja. Suomessa liikekumppaneita tervehditään muodollisesti kätellen, vaikka oltaisiinkin jo entuudestaan tuttuja. Latinalaisen Amerikan tervehdysrituaaliin kuuluu kättelyn lisäksi useimmiten halaus ja poskisuukko. Nämä tavat perustuvat eri ihmisryhmien arvoihin, uskomuksiin, sääntöihin ja instituutioihin. (Wild 2019, 68.)

Yrityskulttuuri termi on ollut käytössä varsin vähän aikaa, sillä se mainittiin ensimmäisen kerran vuonna 1951 Jaques Elliottin julkaisemassa kirjassa *The Changing Culture of a Factory*. Yrityskulttuuria on määriteltä hyvin monilla eri tavoilla, koska se on melko vaikeasti ymmärrettävissä oleva käsite. Luukan (2019, 25-26) mukaan yrityskulttuurin syvempää ymmärtämistä varten, meidän tulisi tietää nämä seuraavat yrityskulttuurin ominaisuudet:

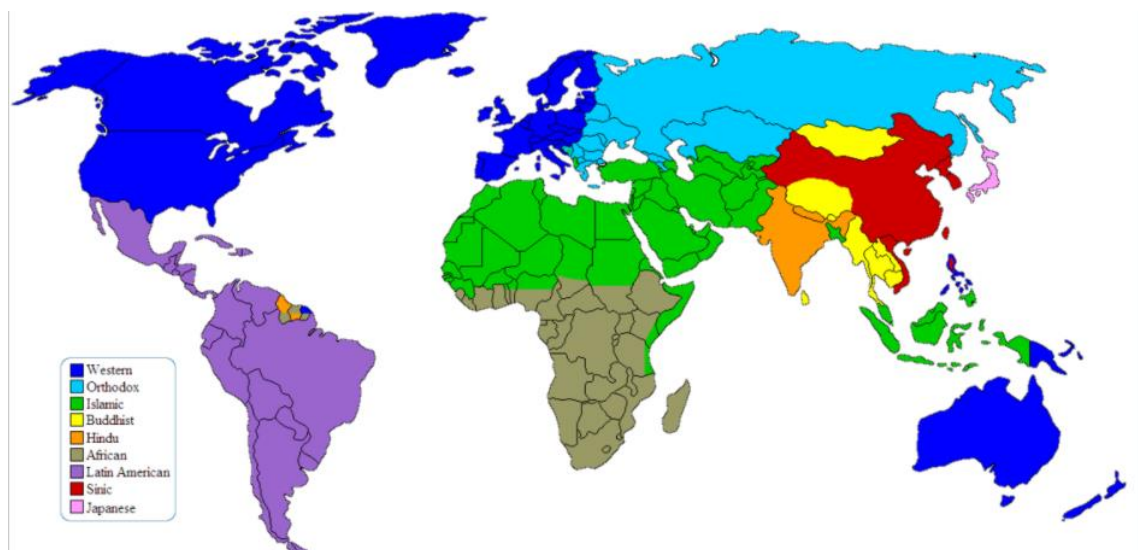
1. kulttuuri on aina ryhmään liittyvä ominaisuus
2. kulttuuri luodaan yhdessä, ryhmän sisällä
3. kulttuuri opitaan ja se on opetettavissa
4. kulttuuri on jaettu: se yhdistää ryhmän jäseniä ja erottaa heidät muista ryhmistä
5. kulttuuri vaikuttaa ja yhdistää ryhmää oletusten, arvojen ja käyttäytymisen tasolla
6. kulttuuri on aina yksilöä vahvempi

(Luukka 2019, 16-18.)

4.2 Latinalaisen Amerikan yrityskulttuuri

Latinalaisen Amerikan yrityskulttuurin tuntemus on tärkeää, kun halutaan esimerkiksi laajentaa markkinoita kyseiseen alueeseen tai muuttaa töiden perässä. Latinalaisen Amerikan kulttuurin olemassaolo on joidenkin mielestä kiistanlainen, sillä alue on niin laaja ja maat eroavat huomattavasti toisistaan, jonka takia on kyseenalaista olettaa, että ne kuuluisivat samaan kulttuuri-identiteettiin. Monimuotoisuudesta huolimatta, useimmilla Latinalaisen Amerikan kansoilla on paljon samankaltaisuuksia, kuten siirtomaahistoria, katolilaisuus virallisena uskontona ja itsenäisyyden saavuttaminen 1800-luvulla. (Dominguez 2020.)

Yhdysvaltalainen politiikan tutkija Samuel P. Huntington julkaisi vuonna 1996 teoksen, jossa hän tunnisti yhdeksän sivilisaatiota maailmassa: länsimainen, latinalaisamerikkalainen, ortodoksinen, islamilainen, hindulainen, kiinalainen, japanilainen, afrikkalainen ja buddhalainen kulttuuri. (Dominguez 2020.)

Kuva 1. Sivilisaatioiden törmäys. (Wikipedia 2007)

4.2.1 Brasilialainen yrityskulttuuri

Brasilia on värikäs ja monimuotoinen, kuten myös sen yrityskulttuuri. São Paulo on Brasilian kansainvälisesti tunnettu liikekaupunki, jonka takia kulttuuri on länsimaisempaa kuin monissa muissa Brasilian kaupungeissa. Tärkeä nyrkkisääntö on, mitä etelämpää menee Brasiliassa, sitä konservatiivisempi yrityskulttuuri on. Yleistettynä voidaan sanoa, että yrityskulttuuri on epävirallisempaa ja ihmisläheisempää kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa ja monissa Euroopan maissa, ja siinä korostetaan enemmän ostajan ja myyjän henkilökoh-

taisia suhteita. Fyysinen kontakti ja läheisyys ovat yleisiä piirteitä brasilialaisessa kulttuurissa ja vuorovaikutuksessa, eikä niitä pidä säikähtää tai pitää epäsoveliaina. (Veem 2017.)

Ulkonäkö ja statuksen merkitys on tärkeää Brasiliassa. Yrityselämässä pukeutuminen on melko muodollista ja etenkin johtajan asemassa työskentelevät osoittavat asemaansa pukeutumisellaan. Liikeasioissa brasilialaiset odottavat liikekumppaneiltaan avoimuutta ja ystävällisyyttä, sekä arvostavat myös kärsivällisyyttä. Asiakkaisiin voidaan tehdä vaikutus luksus autolla, käyttämällä kallista kelloa tai yöpymällä ensiluokkaisessa hotellissa. (Santander 2021; Veem 2017.)

Kädenpuristus on yleisin tervehdystapa, kun tervehditään ensimmäistä kertaa liikekumppania. Tavallisesti tuntemattomalle sanotaan "muito prazer" ("my pleasure") ja "como vai" tai "tudo bem" ("mitä kuuluu") voidaan sanoa, kun tunnetaan jo entuudestaan. Ilmasuukkoja poskelle annetaan useimmiten vain naisille ja selkään taputtaminen on yleistä miesten keskuudessa. Brasilialaiseen yrityskulttuuriin kuuluu, että liikekumppaneita kutsutaan iän ja ammatillisen pätevyyden mukaisesti. Muodollisesti voidaan kutsua henkilöä "senhor" ("herra"), "doutor" ("tohtori"), "engenheiro" ("insinööri") tai "senhorita" ("neiti"), jos kyseessä on naimaton nuori nainen. (Santander 2021.)

Brasilialaiset haluavat ensin tutustua vastapuoleen, joten positiivisten suhteiden luominen "small talk:in" avulla on välttämätöntä, kun keskustellaan liikeasioista. Yleisimpiä keskustelunaiheita ovat esimerkiksi jalkapallo, perhe ja musiikki, kun taas politiikkaa ja uskontoa tulisi ehdottomasti välttää. Brasiliassa suositaan kasvotusten palavereita potentiaalisten kauppakumppaneiden kanssa videoneuvottelujen ja sähköpostien sijaan, sillä vahva henkilökohtainen suhde on välttämätöntä menestyvälle liiketoiminnalle. Tapaamiset sovitaan usein viikkoja etukäteen ja vahvistetaan muutama päivä ennen itse tapaamista. Vaikka brasilialainen aikakäsitys on rennompaa kuin Suomessa, on liiketapaamisiin suositeltavaa mennä ajoissa ja olla näyttämättä turhautumisen tai kärsimättömyyden merkkejä, jos joutuu odottamaan. Kaupanteko saattaa kestää Brasilian hierarkkisen liiketoimintarakenteen vuoksi, sillä päätöksentekoprosessista vastaa ylimmän tahon johtaja. (Santander 2021; Veem 2017.)

Tyypillinen brasilialainen liiketapaaminen on meluisa ja sisältää paljon keskeytyksiä ja vuoropuhelua. Brasilian kulttuurissa keskeytykset ovat merkki kiinnostuksesta ja mikäli keskustelua ei keskeytä, saattaa jäädä ilman puheenvuoroa. Esityksien suositeltava enim-

mäisaika on 30 minuuttia ja keskeytyksiin saa varautua, sillä kokoukset voivat olla energisiä ja äänekkäitä. Esityksiltä odotetaan itsevarmaa esiintymistä ja valmiutta kertoa asioista myös yksityiskohtaisemmin. (Santander 2021.)

Brasilian byrokratia on tunnetusti erittäin korruptoitunut ja hyvin hidas. Brasiliassa on tällä hetkellä korruption vastainen laki, jota kutsutaan puhtaiden yhtiöiden laiksi, mutta sitä ei noudateta johdonmukaisesti. Yritykset, jotka haluavat harjoittaa kansainvälistä liiketoimintaa Brasiliassa, tulisi varmistaa, että heillä on tiukka ja näkyvä korruption vastainen politiikka. Tämä edistää brasilialaisten asukkaiden yhteiskunnallista liikearvoa, mikä on elintärkeää Brasilian yrityskulttuurille, ja sillä vältetään tarpeetonta negatiivista huomiota. (Veem 2017.)

4.2.2 Chileläinen yrityskulttuuri

Suomen Santiagon suurlähetystö julkaisi selvityksen Chilestä liiketoimintaympäristönä suomalaisille yrityksille. Tutkimus tehtiin yrityshaastatteluin, jonka pääpisteenä oli käsitellä kaupantekokulttuurin haasteita ja mahdollisuuksia, sekä vertailla suomalaisia ja chileläisiä yrityskulttuurillisia tottumuksia keskenään. Haastateltujen mukaan Chilen yhteiskunta on kokonaisuudessaan varsin toimiva, sillä Chilen demokratia on vakaa ja talouden perusteet ovat kunnossa. Chile on yritysystävällinen liiketoimintaympäristö ja sen vapaakauppasopimukset, tekevät tavaran tuonnista ja viennistä vaivatonta. Yritysten edustajat pitävät Chileä maana, jossa perusasiat liiketoimintaan ovat kunnossa, korruption taso on alhainen, mikä ei ole oletusarvo Latinalaisessa Amerikassa. Suomalaisen yritysten edustajat pitivätkin Chileä yhtenä parhaimpana maana liiketoimintaympäristön kannalta Latinalaisessa Amerikassa. (Kauppahdistys 2015.)

Suurlähetystön ja Business Finlandin tehdyn tutkimuksen mukaan, kaikista Latinalaisen Amerikan maista, Chilen liiketoimintakulttuuri on lähimpänä suomalaista liiketoimintakulttuuria. Suurimmat erot liittyvät päätöksentekoon, organisaatioihin, aikakäsitykseen, liikkumppanuuksiin sekä riskinottoon. Tutkimuksen perusteella Chilen neuvottelukulttuuri on hierarkkisempi kuin Suomen, ja neuvottelut ovat formaalimpia kuin Suomessa. Chilessä palaverissa esimerkiksi teititellään, vaikka muuten palaverien ulkopuolella samoja henkilöjä sinuteltaisiin. Tutkimuksessa haastateltavien mukaan Chilessä neuvottelut saattavat pitkittyä, eivätkä chileläiset myöskään ole yhtä suorita puheissaan kuin suomalaiset. (Finland abroad 2015.)

Chile on sotilasvallan vaikutuksesta konservatiivisempi ja patriarkaalisempi kuin muut Latinalaisen Amerikan maat. Chileläinen liikekulttuuri on myös muodollisempaa kuin muualla

päin Latinalaista Amerikkaa ja muistuttaa eniten eurooppalaista kulttuuria. Liiketilanteissa chileläiset ovat täsmällisiä, mutta arkitilanteissa on tavallista tulla puoli tuntia myöhässä. Chilen suurkaupungeissa on melko virallinen pukukoodi sekä naisilla että miehillä. Miehet pukeutuvat pukuihin sekä solmioihin ja naiset pukeutuvat useimmiten jakkupukuihin. Chileläiset ovat todella perhekeskeisiä ja perheestä puhuminen on hyvä tapa lähestyä potentiaalisia liikekumppaneita. (Santander 2021.)

Chileläisessä yrityskulttuurissa on tärkeää tutustua liiketoimintakumppaniin ja vahvistaa henkilökohtaista suhdetta ennen merkittävien liiketoimintojen aloittamista. Ensimmäisissä palaverissa tutustutaan ”small talk:in” avulla ja rakennetaan luottamusta potentiaaliin liikekumppaneihin, jonka jälkeen chileläiset menevät kohtuullisen nopeasti itse asiaan. Sosiaalinen toiminta työympäristön ulkopuolella, kuten illallinen tai urheilutoiminta, nähdään hyvänä tapana rakentaa yhteys liikekumppaneihin. Kommunikointi on melko epäsuoraa ja siihen kuuluu myös enemmän fyysistä kontaktia kuin useimmissa länsimaissa. (Finland abroad 2015.)

Chileläisten englannin kielen taito on yleisesti ottaen melko heikkoa, myös korkeakoulutettujen sekä ylimmän johdon keskuudessa. EF EPI:n (*English Proficiency Index*) tekemien kansainvälisten tutkimusten mukaan chileläisten englannin kielitaito on kuitenkin kehittynyt viimeisten vuosien aikana, etenkin nuorten keskuudessa. Chilessä asiakassuhteiden luominen ilman espanjan kielitaitoa on vielä toistaiseksi vaikeaa. (EF EPI 2021.)

4.3 Suomalaisen ja latinalaisamerikkalaisen yrityskulttuurin väliset erot

Liiketoimintakulttuurillisten erojen huomioiminen ja paikallistuntemus on tärkeää, kun suunnitellaan liiketoimintaa ulkomaille. Kuten voi arvata, aikakäsitys eroaa suomalaisesta kulttuurista ja latinalaista yrityskulttuuria voisikin verrata Etelä-Eurooppalaiseen yrityskulttuuriin. Tietysti siirtomaa-ajan vaikutukset näkyvät kokonaisvaltaisesti Latinalaisen Amerikan kulttuurissa ja näin ollen myös liikekulttuurissa. Suomessa ollaan siis huomattavasti täsmällisempiä sovittujen aikojen kanssa ja tehtävät pyritään suorittamaan aina määräaikaan mennessä. Latinalaisessa Amerikassa oltaessa kannattaa varautua odottamaan ja olemaan kärsivällinen, sillä neuvottelut voivat venyä eli palaverien väleihin kannattaa varata hyvin aikaa. Latinalaisamerikkalaisille hyvien liikesuhteiden luominen sekä suhteiden ylläpitäminen on erittäin tärkeää, joten rento jutustelu kuuluu aina asiaan. (Biz Latin Hub 2019; Finland abroad 2015.)

Latinalaisamerikkalaisille verkostot ja suhteiden luominen on huomattavasti tärkeämpää kuin Suomalaisille. Läheisen suhteen luominen ja avoimuus osoittaa lojaalisuutta sekä halukkuutta mukautua yrityksen arvoihin ja sen strategiseen suuntaan. Liikesuhteet ovat usein myös ystävyysuhteita ja ei olekaan epätavallista kutsua liikekumppaneita kotiin ja esitellä perheelle. Suhdeverkoston luominen on myös piirre, joka opitaan jo hyvin nuorena ja erityisesti yliopistossa solmitut ystävyysuhteet auttavat liiketoiminnassa. Kontakteilla pärjää siis huomattavasti helpommin Latinalaisen Amerikan maissa, sillä laajat kontaktiverkostot omaava pääsee nopeammin kiinni oikeaan päätöksentekijään ja saa asiat hoitumaan nopeammin. (Biz Latin Hub 2019; Finland abroad 2015.)

Sosiaalisen statuksen merkitys on hyvin paljon vahvempi Latinalaisen Amerikan maissa ja yritykset ovat hierarkkisempia. Ihmisiä kutsutaan useimmiten tittelin tai roolin mukaisesti, kun taas Suomessa on tavallista kutsua etunimellä, oli rooli mikä tahansa. Ihmisiä tavallisesti myös kohdellaan statuksen mukaisesti, kun taas Suomessa ollaan hyvin tasa-arvoisia. Liikepukeutumisella on isompi painoarvo, sillä latinalaisamerikkalaisille on tärkeämpää tehdä vaikutus omalla pukeutumisellaan ja osoittaa sillä omaa sosiaalista asemaansa. (Biz Latin Hub 2019; Finland abroad 2015.)

Latinalaisamerikkalaiset keskustelevat suomalaisittain nähden hyvin läheltä ja fyysinen kosketus on myös tavallisempaa. Esimerkiksi on normaalia, että sekä miehet että naiset tervehtivät halauksella ja ilmasuudelmalla, joskus myös liiketoimintatilanteissa. Ihmiset puhuvat lujempaa, seisovat lähekkäin sekä pitävät enemmän katsekontaktia toiseen henkilöön. Miesten keskuudessa taputus olalle on myös melko tavallista. Latinalaisen Amerikan maissa voi odottaa tiedusteluja omasta terveydestä, perheestä ja muista suhteista. Henkilökohtaisista asioista avautuminen työyhteisössä on siis hyvin tavallista ja keskustelua käydään muustakin kuin säästä. (Biz Latin Hub 2019; Finland abroad 2015.)

5 Suomalaisen ja brasilialaisen liiketoimintakulttuurin vertailututkimus

5.1 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyön tekemisessä on käytetty apuna sähköisiä lähteitä ja kirjallisuutta Latinalaisen Amerikan maiden kulttuureista- ja liiketoimintaympäristöistä, sekä Suomen, Brasilian ja Chilen kauppasuhteista. Laadullisessa tutkimuksessa on käytetty strukturoituja haastatteluja eli lomakehaastatteluja. Puhelinhaastattelujen apuna käytetty kyselyrunko lähetettiin haastateltaville etukäteen tutustuttavaksi.

Tutkimukseen osallistui yhteensä 14 henkilöä, joista puolet oli Brasiliassa asuvia brasilialaisia ja toiset puolet Suomessa asuvia suomalaisia. Tieto kerättiin haastattelemalla 25-35 vuotiaita suomalaisia sekä brasilialaisia työssäkäyviä ja kysymykset perustuivat henkilöiden omiin kokemuksiin liiketoimintakulttuuriin liittyen. Tutkimuksen tarkoituksena oli vertailla tarkemmin suomalaisen yrityskulttuurin ja brasilialaisen yrityskulttuurin välisiä eroja toimintatavoissa.

5.1.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Valitsin kvalitatiivisen tutkimuksen, sillä tarkoituksena on ymmärtää syvällisemmin Latinalaisen Amerikan toimintatapoja yrityskulttuurin näkökulmasta. Tutkimuksen aineisto kerättiin strukturoitujen lomakehaastatteluiden avulla. Valitsin haastattelut, koska halusin tiedon perustuvan haastateltavien kokemuksiin, mielipiteisiin ja havaintoihin, joten koin haastattelujen olevan sopivin aineistohankintamenetelmä. (Koppa 2020.)

5.1.2 Aineiston keruu ja analysointi

Tutkimuksessa haastattelin lähipiiriäni sekä tuttajani suomeksi ja portugaliksi. Aineistokeruumenetelmänä käytin strukturoituja etähaastatteluja puhelimitse, jossa kysymykset olivat kaikille samat. Lähetin haastateltaville 4.3.2021 etukäteen haastattelukysymykset valmiine vastausvaihtoehtoineen, jotta he voisivat valmistautua haastatteluun. Etähaastattelut pidin 8.3.-12.3.2021 välisenä aikana. Esitin kysymykset samassa järjestyksessä kaikille haastateltaville ja heidän tuli valita itselleen parhaiten sopiva vaihtoehto. Poikkeuksena oli viimeinen kysymys, johon sai myös vapaasti kommentoida oman mielipiteensä. Kaikkia kohtia sai perustella, jotta saisin syvällisemmän ymmärryksen henkilöiden valinnoista.

Tutkimus tehtiin haastattelemalla yhteensä 14 henkilöä 14 eri yrityksestä. Haastattelin 7 suomalaista ja 7 brasilialaista työntekijää. Tutkimukseen haastatellut suomalaiset olivat kaikki naisia ja keskimäärin 26–28-vuotiaita. Brasilialaisia haastateltavia oli puolet miehiä sekä puolet naisia ja he olivat keskimäärin 25–35-vuotiaita. Jokainen haastateltava työskentelee keskisuuressa tai suuressa yrityksessä. Pysin valitsemaan sellaisia henkilöitä, jotka työskentelevät yrityksissä, joissa harjoitetaan jollakin tasolla liike-elämään liittyvää tapa- ja neuvottelukulttuuria, jotta saisin mahdollisimman suuren hyödyn haastatteluista. Suurimmalla osalla suomalaisista ja brasilialaisista vastaajista on korkeakoulututkinto tai opinnot vielä osittain kesken. Haastateltavien ammatteja ovat muun muassa yritysmyyjä, HR-asiantuntija, myyntipäällikkö, johdon assistentti, kiinteistönvälittäjä ja ohjelmistokehittäjä.

5.2 Keskeiset tutkimustulokset

Keskeiset tutkimustulokset on jaettu kolmeen osaan teemoittain. Kysymysten teemoja ovat: verkostoituminen- ja suhteet, aikakäsitys sekä sosiaalinen status. Tutkimuksessa käytetyt kysymykset liittyvät luvun neljä yrityskulttuuriaiheeseen. Tämän lisäksi haastateltavilta on kerätty taustatietoja, joilla selvitetään henkilöiden ikä, sukupuoli, ammatti ja yritys. Seuraavissa osioissa esittelen keskeiset tulokset.

5.2.1 Verkostoituminen ja suhteet

Suomalaiset sekä brasilialaiset haastateltavat kokevat verkostoitumisen sekä suhteiden luomisen ja niiden merkityksen tärkeäksi omassa työympäristössään. Erityisesti brasilialaiset, sillä jokainen brasilialainen haastateltava koki suhteiden luomisen erittäin tärkeäksi. Suomalaisista vastaajista muutama ei pitänyt tätä niin tärkeänä, sillä osan mielestä Suomessa arvostetaan enemmän osaamista, kuin henkilökohtaisia suhteita. Hyvät suhteet koettiin kuitenkin liiketoimintaa edistävänä asiana Suomessa. Brasilialaisille hyvien suhteiden luominen on taas itsestäänselvyys ja yhteistyökumppaneita kohdellaankin monesti kuin omia ystäviä.

”Small talk” on sosiaalisia suhteita edistävää jutustelua, jonka tarkoituksena on pehmittää varsinaiseen asiaan siirtymistä. Haastattelujen perusteella ”small talk” kuuluu sekä suomalaiseen, että brasilialaiseen työkuulttuuriin. Kuitenkin muutaman suomalaisen haastateltavan mielestä tämä ei kuulu tai sitä ei koeta niin tärkeäksi. Yksi suomalaisista vastaajista kertoi, että Suomessa mennään palaverin pääaiheeseen suhteellisen nopeasti, eikä Suomi varsinaisesti kuulu ”small talk” kulttuuriin, ja joskus se saattaa jopa tuntua turhalta, aikaa vievältä tai jopa kiusalliselta. Vastaajan mielestä Suomi on kuitenkin muuttumassa,

esimerkiksi sosiaalisiin taitoihin kiinnitetään yhä enemmän huomiota ja niitä pyritään kehittämään työyhteisössä. Vastaaja on huomannut omassa työympäristössään muutoksia, jossa pyritään siirtymään niin sanotusti amerikkalaistyylliseen toimintamalliin. Toiminta muuttuu ihmisläheisemmäksi, palvelualttiimmaksi, jossa tiimityöskentely korostuu. Brasilialaisten vastaajien mielestä ”small talk” kuuluu tapoihin ja osan mielestä jokseenkin. Brasilialaiset ovat harvemmin vähäsanaisia ja yleisesti ottaen kulttuuriin kuuluu äänekkyyys, puheliaisuus ja uteliaisuus ihmisiä kohtaan.

Haastateltavilta kysyttiin, onko avoin keskustelu henkilökohtaisista asioista tavallista työympäristössä. Henkilökohtaisista asioista keskusteleminen oli huomattavasti tavallisempaa brasilialaisten keskuudessa ja vain yhden mielestä tämä ei ole kovin tavallista. Suomalaisista vain kaksi vastaajaa koki henkilökohtaisista asioista keskustelemisen jokseenkin tavalliseksi ja loput eivät kokeneet niinkään tavalliseksi.

5.2.2 Aikakäsitys

Ensimmäisessä aikakäsitykseen liittyvässä kysymyksessä haastateltavilta kysyttiin, onko palaverien venyminen ja aikataulusta lipsuminen tavallista työpaikalla. Osa suomalaisista ja brasilialaisista haastateltavista ei osannut antaa mielipidettä tähän kysymykseen. Suomalaisien mielestä palaverit pysyvät pääasiassa aikataulun mukaisesti.

Muutaman brasilialaisen mielestä taas palaverien venyminen ei ole laisinkaan tavallista, joka tuli minulle hieman yllätyksenä. Tämä saattaa johtua siitä, että haastateltavat ovat kotoisin Porto Alegresta, joka sijaitsee Brasilian eteläisessä osassa. Porto Alegren työku-
lttuuri eroaa huomattavasti esimerkiksi Rio de Janeiron, jossa sen ympärivuotisen lämpimän ilmaston vuoksi suhtaudutaan kevyemmin työasioihin. Porto Alegreen on aikoinaan muuttanut paljon saksalaisia ja muita eurooppalaisia, joka on myös vaikuttanut kaupungin työku-
lttuuriin. Loput brasilialaisista vastaajista olivat jokseenkin eri mieltä ja yhden mielestä aikataulusta lipsuminen on täysin tavallista. Henkilö, jonka mielestä aikataulusta lipsuminen on tavallista, toimii myyntipäällikkönä isossa yrityksessä ja hänellä on myös pisin työkokemus muihin vastaajiin verrattuna.

Toisessa aikakäsitykseen liittyvässä kysymyksessä kysyttiin, osallistutaanko työtapaami-
siin ja palavereihin aina sovitun kellonajan mukaisesti. Suomalaisista lähestulkoon kaikki olivat sitä mieltä, että osallistutaan ja yhden mielestä osallistutaan jokseenkin. Brasilialais-
ten mielestä työtapaamisiin ja palavereihin osallistutaan suurin piirtein sovittuna aikana.

5.2.3 Sosiaalinen status

Haastateltavilta kysyttiin, tuleeko sosiaalinen eriarvoisuus työympäristössä jotenkin esiin ja mikäli tulee, niin miten. Suomalaisten vastaajien mielestä eriarvoisuus ei tule ainakaan omassa työympäristössä millään tavalla esille. Brasilialaisten mielestä taas sosiaalinen eriarvoisuus vaikuttaa ja näkyy omassa työympäristössä.

Ensimmäisen haastateltavan mukaan sosiaalisen aseman avulla voi saada enemmän asiakkaita ja saada lisää yhteysverkostoja. Toinen haastateltava kertoi, että Brasiliassa valitettavasti tärkeintä on status. Nimi merkitsee enemmän kuin laatu ja mitä kuuluisampi, sitä suurempi kysyntä on. Kolmas vastaajista sanoi, että Brasiliassa vastustetaan sosiaalisen ja ammatillisen aseman käyttämistä yhteiskunnassa, mutta sosiaalinen eriarvoisuus näkyy vielä valitettavan paljon työelämässä. Häntä myös hävettää, kun jotkut yritykset kohtelevat asiakkaita eriarvoisesti, asiakkaan sosioekonomisesta tai taloudellisesta tilanteesta riippuen. Neljännen haastateltavan mukaan ihmiset yleensä uskovat ja suosivat jossain määrin enemmän ihmisiä, joilla on korkeampi sosiaalinen asema. Viimeinen vastaaja taas oli sitä mieltä, että sosiaaliseen asemaan perustuvat ennakkoluulot ovat osa brasilialaista kulttuuria. Ihmiset tuomitsevat ennen kuin tietävät, millainen kukin on.

6 Johtopäätökset

6.1 Yhteenveto

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia Latinalaista Amerikkaa, sen liiketoimintakulttuuria ja kauppasuhteita, sekä vertailla suomalaista yrityskulttuuria Latinalaisen Amerikan yrityskulttuuriin. Latinalainen Amerikka kuuluu länsimaiseen kulttuuripiiriin jo sen historian takia, mutta eroaa silti huomattavasti suomalaisesta yrityskulttuurista.

Latinalaisamerikkalaiset ovat suhdekeskeisempiä, ilmaisukykyisempiä, epäsuorempia, byrokraattisempia ja hierarkkisempia kuin suomalaiset. Latinalaisessa Amerikassa liikesuhteet ovat tuttavallisempia. Henkilökohtaiset kontaktit ovat välttämättömiä menestykselle liiketoiminnalle, sillä niiden avulla nähdään, toimivatko kemiat ja syntykö luottamus. Liiketoiminta on melko virallista ja muodollista Suomeen verrattuna ja latinalaisamerikkalaiset ovat fyysisesti lähempänä, esimerkiksi tervehtiessään poskisuudelmin. Latinalaisen Amerikan maissa käytetään enemmän elekieltä, ilmehdintää ja äänenkorkeutta Suomeen verrattuna. Latinalaisamerikkalaiset ovat myös kovia keskustelemaan ennen varsinaista neuvotteluasioiden käsittelyä. Latino maissa korostetaan enemmän naisellisuutta ja miehisyyttä sekä arvostetaan tyylikästä pukeutumista ja kalliita vaatemerkkejä. Täytyy kuitenkin muistaa, että Latinalaisessa Amerikassa on alueellisia eroavaisuuksia.

Latinalaisen Amerikan yrityskulttuuria oli tarkoitus tutkia pääasiassa brasilialaisen sekä chileläisen yrityskulttuurin pohjalta. Tutkiessani molempien maiden yrityskulttuureja keskenään, huomasin paljon samankaltaisuuksia. Brasiliassa ja Chilellä on hyvin samankaltainen kulttuuri-identiteetti sekä samankaltaiset hallitukselliset ja demokraattiset perusarvot. Molemmissa maissa pyritään torjumaan köyhyyttä, syrjäytymistä ja sosiaalista eriarvoisuutta. Sekä chileläisessä että brasilialaisessa yrityskulttuurissa arvostetaan suuresti perhekeskeisyyttä, henkilökohtaisten suhteiden ylläpitämistä ja hyvien kontaktien luomista. Molemmissa maissa sosiaalisen statuksen merkitys on korkea ja ihmisiä voidaan kategorisoida henkilön taustan ja koulutuksen perusteella. Chileläinen yrityskulttuuri osoittautui konservatiivisemmaksi ja Chilessä on tiukempi pukukoodi. Keskustelu ei välttämättä ole yhtä rentoa kuin brasilialaisessa kulttuurissa. Kansainvälinen kaupankäynti on nopeampaa Chilessä kuin Brasiliassa. Molemmat maat ovat liiketoimintojen kannalta ehdottomasti Latinalaisen Amerikan tärkeimpiä, vaikuttavampia ja kehittyneimpiä, jos vertaa muihin alueella sijaitseviin maihin.

Tutkimuksessa haastateltavia oli yhteensä 14, joista puolet oli suomalaisia ja puolet brasilialaisia. Haastattelujen avulla saatiin enemmän tietoa brasilialaisesta yrityskulttuurista, koska haastateltavat saivat kertoa avoimesti mielipiteistään. Haastateltavien saaminen oli helppoa ja vaivatonta, sillä kaikki olivat itselle entuudestaan tuttuja. Haastatteluissa nousi esille paljon hyödyllistä tietoa, jota ei olisi välttämättä kirjallisuudesta löytynyt. Haastattelujen perusteella kävi ilmi, että suomalaisten ja brasilialaisten työskulttuurin toimintatavoissa on eroavaisuuksia, mutta myös paljon samankaltaisuuksia. Eroavaisuuksia oli eniten suhteiden luomisessa ja statuksen merkityksessä. Brasilialaisille kontaktit ovat tärkeämpiä ja brasilialaiset vastaajat kokivat, että Brasiliassa sosiaalinen eriarvoisuus on hyvin suurta. Samankaltaisuuksia suomalaisten ja brasilialaisten vastauksissa oli muun muassa aikakäsityksessä. Suomalaiset ja brasilialaiset vastaajat olivat suurimmaksi osaksi sitä mieltä, että palavereihin osallistutaan ajoissa ja aikatauluista pidetään kiinni.

6.2 Suositukset ja jatkotutkimus

Tutkimukseni mukaan suomalaisten yritysten tai yksittäisten työntekijöiden tulee ottaa huomioon Latinalaisessa Amerikassa työskennellessään esimerkiksi seuraavat asiat:

1. Latinalaisessa Amerikassa verkostoituminen on tärkeää, jonka takia kannattaa olla aktiivisesti yhteydessä paikallisiin toimijoihin ja luoda mahdollisimman paljon yrityskontakteja. Hyvät kontaktit voivat huomattavasti helpottaa ja nopeuttaa yrityksen menestymistä Latinalaisessa Amerikassa, jossa suhteet ovat elintärkeitä.
2. Latinalaisamerikkalaisilla on erilainen aikakäsitys, jonka takia on hyvä pysyä kärsivällisenä ja varata enemmän aikaa perustoimintojen suorittamiseen, sillä byrokraattisten prosessien takia asiat eivät tapahdu hetkessä. Latinalaisen Amerikan maissa on oltava fyysisesti paikalla, kun hoidetaan esimerkiksi veroasioita tai muita tärkeitä asiakirjoja.
3. Latinalaiseen Amerikkaan mentäessä on hyvä selvittää yleiset tapasäännöt ja miten kohdemaassa tervehditään bisnesetiketin mukaisesti. Latinalaisen Amerikan maat pyrkivät vähentämään eriarvoisuutta mutta on hyvä muistaa, että alueella ei toimi samanlainen tasa-arvokasvatus kuin Suomessa. On siis tärkeää kantaa vastuuta siitä, että itse toimii tasa-arvoisesti ja muita kunnioittaen.

Nämä suositukset liittyivät vahvasti tutkimukseni tuloksiin eli verkostoitumiseen ja suhteisiin, aikakäsitykseen ja sosiaaliseen statukseen. Näiden asioiden lisäksi on myös tärkeää tuntea kohdemaan paikallista kulttuuria, ja perinteitä sekä tiedostaa alueella vallitsevat keskeiset haasteet.

Mielestäni tämä on tutkimus, jonka voi suorittaa uudelleen, sillä elämme hyvin nopeasti muuttuvassa maailmassa ja Latinalainen Amerikka tulee varmasti muuttumaan tulevien vuosien saatossa. Olisikin mielenkiintoista nähdä, miten Latinalainen Amerikka toipuu koronaviruspandemiasta (Covid-19) ja miten alue kehittyy vuosien varrella. Lisäksi olisi kiinnostavaa nähdä, miten Mercosur ja EU:n välinen uusi kauppasopimus etenee ja minkälaisia vaikutuksia tämä tuo tullessaan. Tulevaisuuden jatkotutkimuksena voisi myös olla yrityksen perustamiseen keskittyvä tutkimus. Kilpailu työmarkkinoilla kasvaa ja Latinalaisessa Amerikassa työnsaanti voi olla haastavaa, joten yrityksen perustaminen voi tulla silloin kysymykseen.

6.3 Opinnäytetyön ja oman oppimisen arviointi

Validiteetti ja reliabiliteetti

Haastateltavien valitseminen oli helppoa, mutta oikeiden kysymysten keksiminen oli haastavaa. Haastateltavien määrä oli mielestäni sopiva, sillä 14 henkilön haastattelemiseen menee melko kauan aikaa. Haastattelujen suomalaiset vastaajat ovat läheisiä ystäviäni ja heidän näkemyksensä saattavat olla samankaltaisia keskenään, mikä on saattanut vaikuttaa jollain tavoin tuloksiin. Jälkeenpäin ajateltuna, olisin voinut pohtia kysymyksiä tarkemmin ja niiden sisällöllistä kattavuutta. Haastatteluilla tutkimus saatiin käytännönläheisemmäksi ja tutkimuksesta voi saada käytännöntietoa Latinalaisen Amerikan yrityskulttuurista kiinnostuneelle.

Tutkimus olisi mahdollisesti luotettavampi, mikäli haastateltavia olisi ollut enemmän myös muualta päin Brasiliaa. Brasilialla on valtava väestö ja suuri pinta-ala, jonka takia myös liiketoimintakulttuuri vaihtelee eri alueilla. Brasilialaiset haastateltavat olivat kaikki samasta kaupungista, jonka yrityskulttuuri on saanut eurooppalaisia vaikutteita etenkin Saksasta ja Italiasta. Vastaajat eivät myöskään ole satunnaisesti valittuja, joka vaikuttaa tutkimuksen reliabiliteettiin.

Oma oppimiseni

Opinnäytetyön aloittaminen tuntui alussa haastavalta, sillä oikean tyylin löytäminen vei aikaa. Tutkimuksen aihe oli mielestäni aika laaja ja Suomessa tuntematon, jonka takia luotettavan tietoperustan löytäminen tuntui välillä haasteelliselta. Pyrin löytämään aiheesta mahdollisimman uusia lähteitä, jotta tieto olisi mahdollisimman ajan tasalla. Ajankohtaista

kirjallisuutta oli vaikea löytää, jonka takia hyödynsin vähemmän kirjoja ja käytin enemmän sähköisiä lähteitä.

Välillä taistelin motivaation kanssa, mutta loppua kohden kirjoittaminen alkoi tuntua helpommalta. Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut kaikin puolin erittäin kiinnostavaa, opettavaista ja samalla myös haastavaa kokopäiväisen työni ohella. Tämä on laajin tutkimustyö, jonka olen koskaan toteuttanut ja se onkin opettanut minulle järjestelmällisyyttä, organisointikykyä ja sinnikkyyttä.

Lähteet

Biz Latin Hub. 2019. 8 Etiquette Rules for Commercial Success in Latin America. Team Latin America. Julkaistu 3.7.2019. Luettavissa: <https://www.bizlatinhub.com/8-etiquette-rules-for-commercial-success-in-latin-america/>. Luettu: 15.1.2021

Centeno, M. & Lajous, A. 2017. Challenges for Latin America in the 21st Century. Madrid: BBVA, 2017. Luettavissa: <https://www.bbvaopenmind.com/en/articles/challenges-for-latin-america-in-the-21-st-century/>. Luettu: 10.4.2021.

Delgadillo, L. 2006. Culture and organizational leadership in 10 Latin American countries. INCAE, Alajuela, Costa Rica, s. 1, 2, 7.

Dominguez, L. 2020. Latin American Culture, Traditions, and Beliefs. Spanish Academy. Luettavissa: <https://www.spanish.academy/blog/a-brief-introduction-to-latin-american-culture-traditions-and-beliefs/>. Luettu: 11.4.2021.

EF EPI: Latin America. Luettavissa: <https://www.ef.fi/epi/regions/latin-america/>. Luettu: 11.4.2021.

El Confidencial. 2021: Informe LATAM. Mundo. Julkaistu 8.2.2021. Luettavissa: https://www.elconfidencial.com/mundo/2021-02-08/oportunidad-empresas-espanolas-latinoamerica-negocio-inversiones_2936727/. Luettu 5.4.2021.

Euroopan parlamentti. 2021: The EU-Mercosur Trade Agreement. Kuulemiset. Julkaistu 25.2.2021. <https://www.europarl.europa.eu/committees/fi/the-eu-mercosur-trade-agreement/product-details/20210219CHE08364>. Viitattu 3.4.2021.

Fabritius, M. & Virtanen, E. 2020. Latinalaisen Amerikan haasteet vuosikymmenen taitteessa. Audio, podcast. Ulkopolitist. <https://soundcloud.com/ulkopolitist/latinalaisen-amerikan-haasteet-vuosikymmenen-taitteessa>.

Finland abroad. 2015. Chilen liiketoimintaympäristö ja kaupantekokulttuurin haasteet suomalaisten yritysten näkökulmasta. Luettavissa: https://finlandabroad.fi/documents/384951/405231/chilen_liiketoimintaymp%C3%A4rist%C3%B6_ja_kulttuuri__selvitys/17ab5078-6f83-0bbc-3e66-36b6de499e84?t=1524835160337. Luettu: 15.1.2021.

Hatanpää, A. 2020. Tähtäimessä Latinalainen Amerikka ja Suomen suurimmat kauppakumppanit Brasilia ja Meksiko. Keskuskauppakamari. Luettavissa: <https://chamber.fi/blogi/tahtaimessa-latinalainen-amerikka-ja-suomen-suurimmat-kauppakumppanit-brasiliala-ja-meksiko/>. Luettu: 4.4.2021.

Hatanpää, A. 2020. Latinalainen Amerikka pysyy kiinnostavana suomalaisille tuotteille ja ratkaisuille. Kauppayhdistykset. Luettavissa: <https://kauppayhdistys.fi/latinalainen-amerikka-pysyy-kiinnostavana-suomalaisille-tuotteille-ja-ratkaisuille/>. Luettu: 4.4.2021.

Kauppayhdistys. 2015. Chilen liiketoimintaympäristö ja kaupantekokulttuurin haasteet suomalaisten yritysten näkökulmasta. Luettavissa: <https://kauppayhdistys.fi/chilen-liiketoimintaymparisto-ja-kaupantekokulttuurin-haasteet-suomalaisten-yritysten-nakokulmasta/>. Luettu: 12.1.2021.

Kettunen, H. & Vuola, E. 2014. Latinalainen Amerikka — ihmiset, kulttuuri, yhteiskunta 2016. Vastapaino. Tampere.

Koppa 2020. Haastattelut. Luettavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/haastattelut>. Luettu: 2.5.2021.

Kuusiola, T. 2019. Etelä-Amerikan ongelmia ei ratkaista länsimaiden ratkaisulla vaan paikallista kansalaisyhteiskuntaa vahvistamalla ja kuuntelemalla. Maailma.net. Luettavissa: <https://www.maailma.net/nakokulmat/etela-amerikan-ongelmia-ei-ratkaista-lansimaiden-ratkaisulla-vaan-paikallista>. Luettu: 7.12.2020.

Latinalaisen Amerikan talous. Ylen Aamu 18.3.2021. Yle Areena -verkkopalvelu. <https://areena.yle.fi/1-50788343>. Viitattu 11.4.2021.

Lekka, N. 2017. 5 Hybrid Languages That Transcend Borders. Babbel. Luettavissa: <https://www.babbel.com/en/magazine/5-hybrid-languages-that-transcend-borders-the-fascinating-world-of-interlanguages>. Luettu: 11.4.2021.

Leskinen, A. 2020. Latinalainen Amerikka on Suomessa näkymätön manner. Journalisti. Luettavissa: <https://www.journalisti.fi/artikkelit/2020/2/latinalainen-amerikka-on-suomessan-kyymtn-manner-kirjoittaa-ulkomaantoimittaj/>. Luettu: 28.3.2021.

Luukka, P. 2019. Yrityskulttuuri on kuningas: mikä, miksi, miten? Alma Talent. Helsinki.

Parviainen, J. 2019. Mistä perjantaina solmitussa maailman suurimmassa kauppasopimuksessa on kyse ja mitä se tarkoittaa Suomelle? Kauppalehti. Luettavissa: <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/mista-perjantaina-solmitussa-maailman-suurimmassa-kauppasopimuksessa-on-kyse-ja-mita-se-tarκοittaa-suomelle-onko-se-hyva-asia-siita-voilla-montaa-mielta/28ef7524-773d-4a51-ab3d-17e0428125b5>. Luettu: 7.12.2020.

Piha, K. 2017. Konflikti päivässä. Alma Talent. Helsinki.

Rosario, D. & Malinowska, K. 2019. EU ja Mercosur yhteisymmärrykseen kauppasopimuksesta. Euroopan komissio. Luettavissa: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/IP_19_3396. Luettu: 9.12.2020.

Santander. 2021. BRAZIL: BUSINESS PRACTICES. Business culture. Luettavissa: <https://santandertrade.com/en/portal/establish-overseas/brazil/business-practices>. Luettu: 15.1.2021.

Santander. 2021. CHILE: BUSINESS PRACTICES. Business culture. Luettavissa: <https://santandertrade.com/en/portal/establish-overseas/chile/business-practices>. Luettu: 15.1.2021.

Statista. 2021. Gross domestic product (GDP) in Latin America and the Caribbean in 2019, by country. Luettavissa: <https://www.statista.com/statistics/802640/gross-domestic-product-gdp-latin-america-caribbean-country/>. Luettu: 12.4.2021.

Ulkoministeriö. 2019. Maailman Markkinat 2019-2020. Ulkoministeriö. Luettavissa: https://um.fi/documents/35732/0/Maailman_Markkinat_julkaisu_2019-2020.pdf/06f61d79-d3c4-cc13-1cd0-394fb479fcac?t=1562654391130. Luettu: 8.4.2021.

Veem. 2017. How to Do Business in Brazil. Veem. Luettavissa: <https://www.veem.com/library/how-to-do-business-in-brazil/>. Luettu: 12.4.2021.

Virtanen, E. 2019. Kansainvälinen ilmastokokous COP25 siirtyi Brasiliasta Chilen kautta Espanjaan – ilmastonmuutos jää Etelä-Amerikassa muiden ongelmien jalkoihin. Ulkopoliittist. Luettavissa: <https://ulkopoliittist.fi/2019/11/27/kansainvalinen-ilmastokokous-cop25-siirtyi-brasiliasta-chilen-kautta-espanjaan-ilmastonmuutos-jaa-etela-amerikassa-muiden-ongelmien-jalkoihin/>. Luettu: 11.4.2021.

Wendt, M. 2017. Latinalaisessa Amerikassa eletään maailman väkivaltaisimmissa kaupungeissa – Miksi väkivallan kitkemisessä toistuvasti epäonnistutaan? Ulkopolitist. Luettavissa: <https://ulkopolitist.fi/2017/10/02/latinalaisessa-amerikassa-eletaan-maailman-vakivaltaisimmissa-kaupungeissa-miksi-vakivallan-kitkemisessa-toistuvasti-epaonnistutaan/>. Luettu: 7.12.2020.

Werner, A. & Ivanova, A. & Komatsuzaki, T. 2021. Latin America and Caribbean's Winding Road to Recovery. IMF. Luettavissa: <https://blogs.imf.org/2021/02/08/latin-america-and-caribbeans-winding-road-to-recovery/>. Luettu: 11.4.2021.

Wild, J. & Wild, K. 2019. International Business: The Challenges of Globalization, Global Edition. Pearson Education Limited. Englanti.

Öhman, L. & Viljanen, M. 2019. Pienten ja keskisuurten yritysten kansainvälistyminen. LAMK RDI Journal. Luettavissa: <http://www.lamkpub.fi/2019/06/06/pienten-ja-keskisuurten-yritysten-kansainvalistyminen/>. Luettu: 10.4.202.

Yle. 2019. Miksi Chilessä on puhjennut rajuja mielenosoituksia? Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11035007>. Luettu: 12.1.2021.

Liitteet

Liite 1. Tutkimuksessa käytetyt kysymykset suomeksi

Taustakysymykset:

Ikä ja sukupuoli?

Minkälaisessa yrityksessä työskentelet ja mitä teet työksesi?

Valitse kokemustasi vastaava vaihtoehto asteikolta 1-5. Asteikossa 1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = jokseenkin samaa mieltä, 4 = täysin samaa mieltä, 5 = en osaa sanoa/ei kokemusta.

Verkostoituminen ja suhteiden luominen on tärkeää työpaikallani

Palavereissa "Small talk" ja rento keskustelu kuuluu tapoihin ennen kuin hypätään itse pääaiheeseen

Palavereiden venyminen ja aikataulusta lipsuminen on hyvin tavallista työpaikallani

Työtapaamisiin ja palavereihin osallistutaan aina sovitun kellonajan mukaisesti

Avoin keskustelu henkilökohtaisista asioista on tavallista työympäristössäni

Tuleeko sosiaalinen eriarvoisuus työympäristössäsi jotenkin esiin? Jos tulee, miten?

Liite 2. Tutkimuksessa käytetyt kysymykset portugaliiksi

Informações de trabalho:

Idade e gênero?

Em que tipo de empresa você trabalha e qual é a sua função no trabalho?

Selecione em uma escala de 1 a 5 a opção que corresponde à sua experiência. Em uma escala de 1 = discordo totalmente, 2 = discordo parcialmente, 3 = concordo parcialmente, 4 = concordo totalmente, 5 = não posso dizer, nenhuma experiência.

Construir relacionamentos é importante no meu local de trabalho

Em reuniões, "um pequeno bate-papo" e conversa casual fazem parte do processo antes de passar ao tópico principal da reunião

Alongar reuniões e atrasar o cronograma é comum no meu local de trabalho

Os compromissos de trabalho e reuniões são sempre atendidos no horário combinado

Uma discussão aberta de assuntos pessoais é comum em meu ambiente de trabalho

Você acha que o status social influencia no seu ambiente de trabalho? Se sim, porque?